

ministrarent; & forte etiam in unum annum plures administrabant, quibus alio anno alii succedebant. *Alcuinus*. Nam de hoc Caipha Josephus refert, quod pretio sibi sacerdotium unius anni redemerit. *Origenes* (tract. 30.) Increpatur autem Caiphæ pravitatis in hoc quod dicitur Pontifex anni illius, quo scilicet noster Salvator exercuit ministerium passionis; & tamen cum esset pontifex anni illius, dixit eis: *Vos nescitis quidquam, neque cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*; (a) quasi dicat: Vos sedetis, & adhuc segnius rem attenditis; sed attendatis, unius hominis salutem pro communi republica oportere contemnere. *Theophylactus*. Hoc autem ipse quidem prava dixit intentione, tamen Spiritus Sancti gratia ore ejus usa est ad futuri præfagium: unde subditur: *Hoc autem à semetipso non dixit; sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit quia Jesus moriturus erat pro gente*. *Origenes* (ubi supra.) Non quicumque prophetizat, Propheta est; sicut non quicumque jus prosequitur, iustus est, sicut qui facit aliquid opus propter (1) humanam gloriam. Caiphas ergo prophetavit quidem, nec tamen erat Propheta, sicut & Balaam. Audebit autem quis dicere quod non per Spiritum Sanctum Caiphas prophetavit, quia etiam Spiritus maligni est attestari Jesu, & prophetare pro eo, juxta illud quod dicitur Luc. 4. „Novimus te „quod sis Sanctus Dei:“ nam ejus intentionis est non fideles auditores efficere, sed incitare in prætorio confidentes adversus Jesum, ut eum perimerent. Deinde quod dicit, *Expedit vobis*, quod pars ejus prophetie fuit, dicit verum, vel mentitur? Nam si verum dicit, salvantur hi qui in prætorio adversus Jesum nituntur, mortuo Jesu pro populo, & pertinent ad id quod expedit. Quod si inconveniens est, manifestum est quod non fuit Spiritus Sanctus qui dedit hæc proferri, quia Spiritus Sanctus non mentitur. Si autem quis velit veridicum & in hoc esse Caipham, (2) concederetur illi quod gratia Dei pro omnibus gustet mortem, & quod esset salvator omnium hominum, maxime fidelium. Fatebitur etiam cuncta quæ sunt in hoc loco prophetiam esse veridicam, incipiendo ab illo, *Vos nihil scitis*; nihil enim noverant qui Jesum ignorabant esse veritatem, sapientiam, iustitiam, & pacem, & quod ipse quoque erat expediens ut hic unus inquantum est homo moriatur pro populo: non enim inquantum est imago invisibilis Dei, est

(1) *Al.* deest humanam. (2) *Al.* converteretur. *Nicolaï* legit compertum erit illi. (3) *Nicolaï* legit & sic consequenter. (4) *Al.* discimus. (5) *In editis vitiole*: Non enim. Ex edit. P. *Nicolaï*. (a) *Chrysostomus* hom. 65. in Joannem. (b) Tract. sive tom. 31. in Joannem; & sic infra.

suscipibilis mortis. Pro populo autem obiit, velut potens totius orbis culpam, in seipsum retorquens, dissipare, ac delere. Ex hoc vero quod dicitur, *Hoc autem à semetipso non dixit*, docemur quod aliqua nos homines per nos dicimus, nulla inducente virtute ad proferendum; quædam vero fudente nobis quadam virtute, essi non integre exprimamus, (3) & sic inconsequenter disponamur ad ea, insectanter ea quæ (4) dicimus, sed non intentionem dictorum; velut Caiphas ex se nihil protulit, nec dixit intentionem, quia prophetiam dicti non accipiebat. Sed etiam apud Paulum quidam legisperiti sunt non intelligentes nec ea quæ proferunt. *Augustinus* (tract. 49.) Hic docemur, etiam homines malos prophetie spiritu futura prædicere; quod tamen Evangelista divino attribuit sacramento, quia pontifex fuit, id est summus sacerdos. *Chrysostomus* (hom. 64.) Vide autem quanta Spiritus Sancti virtus est: à mente enim mala valuit verba proferre prophetie. Vide etiam quanta est pontificalis virtus potestatis: pontifex enim effectus, essi indignus existens, tamen prophetavit nesciens quid diceret: ore enim solum usa est gratia, contaminatum autem cor non tetigit. *Augustinus* (tract. cod.) Caiphas igitur de sola gente Judæorum prophetavit, in qua erant oves, de quibus ait ipse Dominus Matth. 15. „Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.“ Sed noverat Evangelista alias esse oves, quæ non erant de hoc ovili, quas oportebat adduci; & ideo addidit: *Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*. Hæc autem secundum prædestinationem dicta sunt: nam neque oves ejus, neque filii Dei adhuc erant. *Gregorius 6. Moral.* (cap. 13.) Persecutores igitur peregerrant hoc quod perniciose moliti sunt; intulerant mortem, ut ab eo abscederent fidelium devotionem; sed fides inde crevit unde se hanc extinguere infidelium crudelitas credidit. (5) Ille enim ad pietatis suæ obsequium redegit quod contra illum humana crudelitas extorsit. *Origenes*. (b) Concitati autem ad iram ex verbis Caiphæ, taxaverunt ut occiderent Dominum; unde sequitur: *Ab illo ergo die cognoverunt ut interficerent eum*. Et quidem si non Spiritu Sancto Caiphas prophetaverat, alius spiritus fuit qui valuit & per impium loqui, & sibi comparare adversum Christum incitare. Qui autem vult respondere pro Spiritu Sancto, dicet, quod sicut sacrarum intentionem Scripturarum ad utilitatem prolatam aliqui prave sus-

cipiunt ad constituendam enormem disciplinam; sic editam pro Salvatore prophetiam veridicam non debito modo percipientes consiliati sunt ut interficerent Christum. *Chrysostomus* (hom. 64.) Quærebant quidem & prius eum interficere, nunc & sententiam firmaverunt.

(1) *Origenes* (tract. 28.) Cum concilium congregaverunt pontifices, & pharisæi, ut occiderent Jesum, ipse cautius se observans non ultra cum fiducia conversabatur cum Judæis; sed neque ad aliam civitatem abiit populatam, sed ad quamdam remotam: unde dicitur: *Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos; sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*. *Augustinus* (tract. 49.) Non quia potentia ejus defecerat, in qua, si vellent, palam cum Judæis conversaretur, & nihil ei facerent; sed exemplum discipulis demonstravit, quo appareret non esse peccatum si fideles ejus oculis persequendum se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potius evitarent, quam se offendendo magis accederent. *Origenes* (tract. 28.) Honestum namque est imminente agone consentiri Jesum non evitare confessionem, nec recusare subire mortem gratia veritatis; nec minus honestum est non (1) tradere occasionem tantæ tentationi, non solum propter incertitudinem eventus proprii, sed ne nos occasionem præstemus ut alii magis impii, ac noxii fiant: nam si quis factus erga quemquam materia criminis luet poenas, (2) quo modo persecutor eum non declinans, non etiam (3) & persequeris delicto dabit responsum? Non solus autem Dominus illuc ivit, immo, ut nullam daret causam perquirentibus eum, discipulos etiam secum duxit: unde sequitur: *Et ibi morabatur cum discipulis suis*. *Chrysostomus* (hom. 64.) Qualiter putas turbatos discipulos humane videntes eum salvatum? Ipsi autem, quando omnes lætabantur, & festa celebrabant, tunc occultantur, & in periculis sunt; sed tamen permanebant cum eo, secundum illud Luc. 22. „vos estis qui per „manistis mecum in tentationibus meis.“ *Origenes* (tract. 28.) (4) Quoad anagogiam vero dicatur, quod Jesus dudum cum fiducia ambulabat inter Judæos, cum verbum divinum per Prophetas in ipsis conversabatur; sed abiit (5) illinc, nec est verbum Dei inter Judæos. Accessit autem ad villam quæ est prope desertum, de qua dicitur Esai. 54. „Multi filii desertæ „magis quam conjugatæ.“ Villa autem dicitur Ephrem, quæ interpretatur fertilitas. Fuit autem Ephraim frater Manassæ senioris populi oblivione traditi: post populum enim oblivio-

ni datum, & prætermisum prodit ex Gentibus abundantia. Discedens ergo à Judæis Dominus, venit in terram totius orbis prope desertam Ecclesiam, quæ dicitur civitas fecunda; & ibi moratur cum discipulis usque nunc. *Augustinus* (tract. 30.) Ille autem qui de cælo venerat pati, propinquare voluit loco passionis, quia imminere hora passionis: unde sequitur: *Proximum autem erat pascha Judæorum*. Habebant Judæi pascha in umbra, nos in luce: sanguine occisi pecoris Judæorum postes signati sunt, sanguine Christi frontes nostræ signantur. Illum diem festum Judæi cruentum habere Domini sanguine voluerunt, illo die festo occisus est agnus, qui eundem diem festum suo sanguine consecravit. Mandatum autem erat in lege Judæis, ut die festo, quo pascha erat, omnes undique convenirent, & illius diei celebratione sanctificarentur: unde sequitur: *Et ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante pascha ut sanctificarent seipsos*. *Theophylactus*. Ascenderunt autem ante pascha ut purgarentur: quoniam quicumque peccaverant inviti, vel spontanei, pascha non celebrabant, nisi prius expiarentur, ut moris erat, balneationibus, & jejuniis ac rasura, quin etiam quoddam deputatis oblationes offerendo. Hi ergo expiationem celebrantes, insidiabant Domino. Unde sequitur: *Quærebant ergo Jesum, & colloquebantur ad invicem in templo stantes: Quid putatis quia non venit ad diem festum?* *Chrysostomus* (hom. 64.) Insidiabantur ei, & tempus festi tempus faciebant occisionis. *Origenes* (ut supra.) Et propter hoc non dixit, *Pascha Domini*, sed *Judæorum*: nam Salvator in illo patiebatur insidias. *Alcuinus*. Illi ergo quærebant Jesum non bene; nos autem querimus eum stantes in templo Dei, mutuo nos consolando, & exorando ut veniat ad diem festum nostrum, & sua præsentia nos sanctificet. *Theophylactus*. Sed si talia solum vulgus perageret, videretur utique passio ex imperitia progredi; sed etiam pharisæi præcipiant ut capiatur: unde sequitur: *Derant autem pontifices, & pharisæi mandatum ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum*. *Origenes* (ubi supra.) Et attende quod ignorabant ubi est: ostensum est enim eum discedisse. Dies etiam quodiam insidiantes Jesu ignorabant ubi sit: propter quod derant alia quam divina mandata, docentes disciplinas, & mandata hominum. *Augustinus* (tract. cod.) Nos autem indicemus modo Judæis ubi sit. Utinam velint audire, & apprehendere.

(1) *Al.* credere. (2) *Al.* quid. (3) *Al.* & persequentibus. (4) *Al.* Quo modo ad anagogiam. (5) *Al.* illuc.

Quia Reges eorum injusti fuerant, & eos obnoxios bellis faciebant, Confide, ait, hic non talis, sed mitis, & mansuetus; quod (1) ostendit ab asino: non enim exercitum habens intrabat, sed asinum habens solum. Vide autem Evangelistae sapientiam: non verecundatur priorem ignorantiam divulgare: nam sequitur: *Hac non cognoverunt discipuli ejus primum, sed quando glorificatus est Jesus. Augustinus* (ut supra.) Id est, quando virtutem suae resurrectionis ostendit, tunc recordari sunt quod haec erant (2) scripta de eo, & haec fecerunt ei, id est non alia quam quae scripta erant de eo. *Chrysostomus* (hom. cit.) Hoc autem ignorabant, quoniam ipse non revelavit eis: scandalizasset enim eos, si Rex existens talia passurus erat; & etiam non suscepissent statim cognitionem regni, de quo hic dicebatur; de regno enim temporali quo dici putassent. *Theophylactus*. Aspice autem consequentiam passionis. Suscitavit Lazarum, hoc omnium novissime reservans miraculum, & ob hoc plurimi concurrebant, & credebant: unde sequitur: *Testimonium ergo perhibebat turba, quae cum eo erat quando vocavit Lazarum de monumento; & suscitavit eum a mortuis: propterea & obviam venit ei turba, quia audierunt eum scisse hoc signum.* Exinde livor, & insidiae: unde sequitur: *Pharisaei autem dicebant ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus: ecce mundus totus post eum abiit. Augustinus* (tract. 51.) Turba turbavit turbam. Quid autem videt caeca turba, quia post eum abiit mundus per quem factus est mundus? *Chrysostomus* (hom. 65.) Mundum hic turbam dicunt. Videtur autem mihi hoc dictum esse eorum qui sani quidem erant, non audebant autem propalari: demum ab eventu deterrebant alios, quasi inconsummabilia tentantes. *Theophylactus*. Ac si dicerent: Quantumcumque infidiemini, tanto hic augetur, & gloria ejus intenditur: quis ergo profectus de tantis infidiis? (c) *Beda*. Templum Domini Hierosolymis situm adeo erat famosum ut diebus festis non solum vicini, sed etiam multae ex longinquis regionibus gentes illuc advenirent, sicut de Eunucho Candacis Reginae Aethiopum. Actus Apostolorum declarant. Hac ergo consuetudine hi Gentiles venerant adorare, de quibus dicitur: *Erant autem quidam Gentiles ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Chrysostomus* (hom. 65. in Joan.) Prope existentes (3) ut de cetero profelyti fierent. Fama itaque audita de Christo, volunt eum videre: unde se-

(1) *Al.* ostenditur. (2) *Al.* ostenditur scripta. (3) *Al.* deest. ut. (4) *Al.* ex feminibus. (5) *Al.* dimittere.

quitur: *Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, & rogaverunt eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre. Augustinus* (tract. 51.) Ecce volunt eum Judaei occidere, Gentiles videre; sed etiam illi ex Judaeis erant qui clamabant, *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ecce illi ex circumcissione, illi ex praepotio, velut duo parietes de diverso venientes, & in unam fidem Christi pacis osculo concurrentes.

Sequitur: *Venit Philippus, & dicit Andree. Chrysostomus* (hom. 65. in Joan. cir. med.) Quasi priori existenti: audiverat enim Matth. 10. In viam Gentium ne abieritis: "propterea cum discipulo communicans magistro refert: unde sequitur: *Andreas rursus, & Philippus dicunt Jesu. Augustinus* (tract. 52. in Joan. cir. med.) Audiamus ergo vocem lapidis angularis: unde sequitur: *Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis. Forsitan aliquis putat ideo se dixisse glorificatum, quia Gentiles volebant eum videre. Non ita est; sed videbat Gentiles post passionem, & resurrectionem suam in omnibus gentibus credituros. Ex occasione igitur istorum Gentilium qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem Gentium, & promittit jam adesse horam glorificationis suae, quia facta in caelis, Gentes fuerant crediturae secundum illud Psalm. 56. & 107. Exaltare super caelos Deus, & super omnem terram gloria tua.* Sed altitudinem glorificationis oportuit ut praecederet humilitas passionis: unde adjunxit: *Amen amen dico vobis: nisi granum frumenti cadens in terra, mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Se autem dicebat granum mortificandum in infidelitate Judaeorum, multiplicandum in fide populorum. Beda.* Ipse enim ex semine Patriarcharum in agro hujus mundi seminatus est, ut moriendo cum multiplicatione resurgeret: solus mortuus est, cum multis surrexit. *Chrysostomus* (hom. 65. in Joan.) Et quia per sermones non ita suadebat, utitur experimento: quia frumentum magis facit fructum cum mortuum fuerit. Si autem (4) in seminibus hoc accidit, multo magis in me. Quia igitur de reliquo debebat (5) mittere discipulos ad Gentes, videt autem Gentiles praesilientes ad fidem, ostendit quod tempus erat ut ad crucem veniret. Non enim prius eos ad Gentes misit, donec Judaei offenderent, donec crucifixerent. Et quia de morte sua praevidebat discipulos contristandos, superabundantiam facit sermonis, dicens: Non solum si non mortem meam patienter sustinueritis, sed etiam si vos ipsi (1) non moriamini, nullum vobis erit lucrum: & hoc est quod subiicit: *Qui amat animam suam, perdet eam. Augustinus* (ut supra.) Hoc duobus modis intelligi potest. *Qui amat, perdet; id est si amas, perdes: si cupis, vitam tenere in Christo, noli mortem timere pro Christo. Item, alio modo. Qui amat animam suam, perdet eam.* Noli amare in hac vita, ne perdas in aeterna vita. Hoc autem quod posterius dixi, magis habere videtur evangelicum sensum: sequitur enim: *Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Ergo quod supra dictum est, *Qui amat, subintelligitur in hoc mundo. Chrysostomus* (hom. 66.) Amat autem animam suam in hoc mundo qui desideria ejus inconvenientia facit; odit autem eam qui non cedit ei noxia concupiscenti. Et non dixit, *Qui non cedit ei, sed qui odit eam;* quemadmodum enim eorum qui odio habentur, nec vocem audire sustinemus, nec (2) visum videre (3) delectamur; ita & animam cum contraria injungit, quae Deo non placet, cum vehementia avertere oportet. *Theophylactus.* Quia enim valde onerosum erat audire, quod (4) oportet odire animam, consolatur per hoc quod addit, *In hoc mundo, temporis indicans particularitatem: non enim in perpetuum jubet animam odio haberi: & emolumentum ponit cum dicit: In vitam aeternam custodit eam. Augustinus* (tract. 51.) Sed vide ne tibi subrepat, ut te ipsum interimere velis, sic intelligendo quod debes in hoc mundo odisse animam tuam: hinc enim quidam maligni, atque perversi homicidae flammis se donant, aquis praefocant, praecipitatione collidunt, & pereunt. Hoc Christus non docuit, immo, & diabolo praecipitium suggerenti respondit Matth. 4. Vade satana. Cum ergo causae articulus venerit, ut haec conditio proponatur aut faciendum esse contra Dei praecceptum, aut ab hac vita migrandum, comminante mortem persecutore, ibi oderis in hoc mundo animam tuam, ut in vitam aeternam custodias eam. *Chrysostomus* (hom. cit.) Dulcis quidem est praesens vita his qui affixi sunt ei: si vero quis ad caelum respexerit, videns quae ibi sunt bona, cito contemnet vitam praesentem. Cum enim apparuerit melior, contemnitur pejor. In hoc ergo (5) nos inducens Christus subdit: *Qui mihi ministrat, me sequatur;* id est, me imitetur. De

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Al.* omittitur. non. (2) *Al.* deest. vultum. (3) *Al.* delectabit, item delectabitur. (4) *Al.* oportet. (5) *Al.* deest. nos. (6) *Al.* assequitur. *Nicolaus* autem addit verbum est. (7) *Al.* Melius forte *Nicolaus*. *Gratis* ametur, ut operi, &c. (8) *Al.* fuerat. (9) *Al.* ut. (10) *Al.* & in contrario modo.

monie hoc dicitur, & de ea quae per opera (6) assecutione: oportet enim eum qui ministrat, eum cui ministrat, sequi. *Augustinus* (tract. 51.) Quid ergo sit ministrare Christo, in ipsis verbis agnoscimus, cum dicit: *Si quis mihi ministrat, ministrabit ergo Jesu qui non quae sua sunt quaerunt, sed quae Jesu Christi: hoc est enim, Me sequatur, vias ambulet meas, non suas; non ea tantum quae ad misericordiam pertinent corporalem, sed omnia opera bona propter Christum faciens, usque ad illud opus magnae caritatis, quod est animam pro fratribus ponere. Sed quo fructu? quae mercede? Sequitur: *Et ubi ego sum, illic & minister meus erit.* (7) *Gratis* ametur, & operis quo ministratur illi pretium sit esse cum illo. *Chrysostomus* (hom. 66.) Ostendit autem per hoc quod, resurrectio mortui foret. *Ubi autem sum,* ait, quia in patibulo ante resurrectionem Christus (8) erat. Igitur illuc transmigremus animo, & mente. Sequitur: *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. Augustinus* (tract. eod.) Per hoc intelligitur exposuisse (9) quod supra dixerat, *Illic, & minister meus erit:* nam quem majorem honorem accipere poterit, adoptatus quam ut sit ubi est unicus? *Chrysostomus* (ut supra.) Non autem dixit, *Ego honorificabo eum;* sed *Pater meus:* nondum enim de eo decentem opinionem habebant, sed majorem de Patre, in quo habebat animam. *Chrysostomus* (hom. 66.) Quia Dominus ad passionem discipulos exhortatus fuerat, ne dicane, quod ipse extra dolores existens humanos, facile de morte philosophatur, & nos admonet, propter hoc quod ipse est sine periculo, ostendit quod & ipse in agonia sit, & tamen propter utilitatem mortem non tenuit: unde dicit: *Nunc anima mea turbata est. Augustinus* (tract. 52.) Audio, *Qui in hoc mundo odit animam suam, in vitam aeternam custodit eam;* & mundum contemnere accendit: (10) & in conspectu meo nihil est vitae hujus totius, quantumlibet fuerit prolixus, vapor: pro amore aeternorum temporalia mihi cuncta vilescunt, & rursus Dominum audio dicentem: *Nunc anima mea turbata est.* Sequi jubet animam meam, sed turbam video animam tuam: quale fundamentum quam, si petra succumbit? Agnoscio, Domine, misericordiam tuam: nam qui caritatis voluntate turbas, multos in corpore tuo, qui super infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant, consolaris. In se ergo*

(1) *Al.* in mundo. (2) *Al.* in mundo. (3) *Al.* in mundo. (4) *Al.* in mundo. (5) *Al.* in mundo. (6) *Al.* in mundo. (7) *Al.* in mundo. (8) *Al.* in mundo. (9) *Al.* in mundo. (10) *Al.* in mundo.

buit loculos cui Angeli ministrabant, nisi quia Ecclesia ipsius loculos habitura erat? Quare fures admisit, nisi ut ejus Ecclesia fures dum paritur (1) toleraret? Sed ille, qui consueverat de loculis pecuniam tollere, non dubitavit accepta pecunia ipsum Dominum vendere. *Chrysostomus* (hom. 64. in Joan.) Ideo etiam ei furi existenti loculos commisit pauperum, ut omnem abscinderet occasionem: non enim habuit dicere, quoniam propter pecuniarum desiderium hoc fecit, etenim sufficientem habebat ex loculo concupiscentie mitigationem. *Theophylactus*. Quidam vero administrationem pecunie suscepisse Judam fatentur, tamquam in munus omnium. Nam pecunie administratio, doctrinae administratione inferior est secundum quod dicunt Apostoli in Actibus cap. 6. „Non „est æquum nos derelinquere verbum Dei, & „ministrare mensis.“ *Chrysostomus* (hom. 64.) Christus autem multa condescensione ad Judam utrens, non increpavit eum surripientem, sed communem intulit excusationem: nam sequitur: *Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulture mee servet illud. Alcuinus*. Significat se moriturum, & ad sepeliendum aromatis esse ungendum; ideo Mariæ, cui ad unctionem (2) mortui corporis multum desiderant pervenire non liceret, donatum si viventi adhuc impendere obsequium, quod post mortem celeri resurrectione præventa nequiter. *Chrysostomus* (ut supra.) Rursus etiam propter proditorum rememoratio est sepulture; ac si dicat: Gravis sum tibi, & onerosus; sed expecta parum, & abibo: & hoc ostendit, cum subdit: *Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Augustinus* (tract. 50.) Loquebatur de præsentia corporis sui: nam secundum majestatem suam, secundum providentiam, secundum ineffabilem, & invisibilem gratiam; impletur quod ab eo dictum est Matth. ult. „Ecce ego vobiscum „sum usque ad consummationem sæculi.“ Vel aliter. In Judæ persona significati sunt in Ecclesia mali: si enim bonus (3) homo es, habes Christum & in præsentia per fidem, & sacramentum, & habebis semper: quia cum hinc exieris, ad illum venies, qui dixit latroni, Luc. 23. „Hodie mecum eris in paradyso.“ Si autem male versaris, videris habere in præsentia Christum, quia baptismi baptismi Christi, accedis ad altare Christi; sed male vivendo non semper habebis. Non autem dixit, Habes, sed habebis, quia unus malus corpus malorum significat. Sequitur: *Cognovit ergo turba multa*

(1) Al. tolerat. (2) Al. morituri. (3) Al. ministrabat.

ex Judæis quia illic esset, & venerunt, non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis. Curiositas eos adduxit, non caritas. *Theophylactus*. Vires enim suscitati fieri cupiebant, expectantes etiam de inferis aliquid Lazaro referente pendere. *Augustinus* (tract. eod.) Quia vero tantum miraculum Domini tanta erat evidentiā diffamatum, ut non possent vel occultare quod factum est, vel negare, cogitaverunt ut Lazarum interficerent: unde sequitur: *Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut & Lazarum interficerent*. O cæca sævitia, quasi Dominus suscitare potuerit mortuum, & non possit occidere. Ecce utrumque Dominus fecit, & Lazarum mortuum, & seipsum suscitavit occisum. *Chrysostomus* (hom. 65.) Nullum autem miraculum Christi eos ita furere fecit: hoc enim mirabilis erat, & coram multis factum est; & erat inopinabile, mortuum quadriduanum videre ambulante, & loquentem. Aliiter etiam isti in aliis putabant criminari sabbati solutionem, & hac via abducere turbas; hic autem (4) quia à nullo habebant conqueri contra Jesum, adversum Lazarum faciunt conatum: itaque & in cæco hoc fecissent, nisi haberent accusationem de sabbato. Aliiter autem ille quidam ignobilis erat, & ejecerunt eum de templo; hic vero clarus. Hoc etiam eos mordebat quod festivitatem instantem omnes dimittebant, Bethaniam veniebant. *Alcuinus*. Mystice autem tantum quod ante sex dies venerat Bethaniam, significat quod ille qui sex diebus omnia fecerat, & sexto die hominem creaverat, ipsa sexta mundi ætate, sexta feria, sexta hora redimere mundum venerat. Cæna autem dominica, fides est Ecclesiæ, quæ per dilectionem operatur, Martha (5) ministrat, cum fidelis anima opera suæ devotionis Domino impendit. Lazarus ultus erat ex discumbentibus, cum ille qui post peccatorum mortem resuscitatus fuit, ad justitiam una cum eis qui in sua permanserunt iustitia, de præsentia veritatis exultant, & celestis gratiæ munibus alantur. Et bene in Bethania celebratur, quæ interpretatur domus obedientiæ: nam Ecclesia est obedientiæ domus. *Augustinus* (tract. 50.) Unguentum autem quo Maria unxit pedes Jesu, iustitia fuit, ideo libra fuit. Erat autem unguentum nardi pistici pretiosum. Pistis Græce, Latine fides dicitur. Quæ rebus operari iustitiam? „Iustus ex fide vivit.“ Rom. 2. Unge pedes Jesu bene vivendo, domica sectare vestigia, capillis terge; si habes superflua, da pauperibus, & Domini pe-

(1) Al. deest homo. (2) Al. intelligant. (3) Al. argumentum. (4) Al. ministrabat. (5) Al. ministrabat.

des terfisti: capilli enim superflua (1) corporis videntur. *Alcuinus*. Et notandum, quod primo tantum pedes unxerat, hic autem pedes, & caput unxit; ibi rudimenta poenitentium, hic iustitia perfectarum designatur animarum. Per caput enim Domini sublimitas divinitatis, per pedes humilitas incarnationis exprimitur: vel per caput ipse Christus, per pedes pauperes, qui sunt membra ejus. *Augustinus* (ut supra.) Domus autem repleta est odore, mundus impletus est bona fama.

(b) *Chrysostomus* (hom. 64.) (a) Præceptum legis erat ut decima luna primi mensis agnus, sive hædus in domo recluderetur usque ad quartadecimam lunam ejusdem mensis, quando ad vesperam immolabatur: unde & verus agnus ex omni grege sine macula electus, pro populi sanctificatione immolandus, ante quique dies, idest decima luna, Hierosolymam ascendit. *Augustinus* (tract. 51. in Joan.) Quantus autem fructus apparuerit prædicationis ejus, & quantus grex ovium ex his quæ perierant domus Israel, vocem pastoris audierit, intendendum est ex eo quod dicitur: *In crastinum autem turba multa, quæ convenerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, &c.* Rami palmarum laudes sunt, significantes victoriam qua erat Dominus mortem moriendo superaturus, & trophæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus, *Chrysostomus* (hom. 65.) Offendebant autem quoniam de reliquo majorem quam de Prophetæ opinionem habebant de eo: unde sequitur: *Et præceperunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel.* *Augustinus* (tract. 51.) Hosanna vox est obsecantis, magis affectum indicans, quam rem aliquam significans, sicut sunt in lingua Latina quas interjectiones vocant. *Beda*. Est autem compositum ex corrupto, & integro: *Hosi* enim, salva, Anna obsecrans est interjectio. *Hosi* ergo corruptum, Anna est integrum. *Benedictus* autem qui venit in nomine Domini, sic potius accipiendum est ut in nomine Domini, in nomine Dei Patris (2) intelligatur; quamvis possit intelligi etiam in nomine suo, quia & ipse Dominus est; sed verba ejus melius nostrum dirigunt intellectum, qui ait supra 5. *Ego veni in nomine Patris mei*. Non utique amittit divinitatem, quando nos docet humilitatem. *Chrysostomus* (hom. 65.) Hoc est etiam quod maxime coegit credere in Christum omnes, quoniam

non est Deo contrarius; & hoc maxime erigebat plebem quod ipse dicebat se à Patre venisse. Ex his ergo verbis colligimus quod Deus est: nam Hosanna salvos fac interpretatur; salutem autem soli Deo Scriptura attribuit. Deinde quia vere est Deus, qui venit, inquit, non qui ducitur: hoc enim servile est quodammodo, illud vero dominicum. Quod etiam dicunt, *In nomine Domini*, illud enim erga ipsum protendit: non enim in nomine servi, sed Domini dicunt illum venire. *Augustinus* (tract. 51.) Quid autem magnum fuit Regi sæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum; sed Rex Israel, quod mentes regat, quod in regnum celorum perducatur. Quod ergo Rex esse voluit Israel, dignatio est, non promotio; miserationis indicium, non potestatis (3) augmentum: qui enim appellatus est in terra Rex Judæorum, in celis est Dominus Angelorum. *Theophylactus*. Judæi autem Regem Israel ipsam nuncupabant, quasi sensibilem Regem somniantes: expectabant namque exturgere quemdam in Regem majorem quam secundum humanam naturam, salvaturum eos à Romanorum jurisdictione. Quomodo autem Dominus venerit, ostendit Evangelista subdens: *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum.* *Augustinus* (tract. eod.) Hoc breviter dictum est: nam quemadmodum sit factum, apud alios Evangelistas plenissime legitur. Pullum autem asinæ in quo nemo sederat (hoc enim apud alios Evangelistas invenitur) intelligimus populum Gentium, qui legem Domini non acceperat; asinam vero (quia utrumque Domino adductum est) plebem ejus quæ veniebat ex populo Israel. *Chrysostomus* (hom. 65.) Fecit ergo hoc, prophetice aliquid figurans, quoniam videlicet immundum Gentium populum debebat subiectum habere; & prophetiam quamdam implens. *Augustinus* (tract. 51.) Adhibetur autem huic facto prophetici testimonium, ut appareat quoniam maligni principes Judæorum eum non intelligebant in quo implebantur quæ debebant: unde sequitur: *Sicut scriptum est: Noli timere filia Sion: ecce Rex tuus venit tibi sedens super pullum asinæ.* In illo populo erat filia Sion: ipsa est Hierusalem, quæ est Sion, cui dicitur: Noli timere illum; agnosce qui à te laudatur; & noli trepidare cum patitur: quia ille sanguis funditur per quem tuum delictum deleatur, & vita redimatur. *Chrysostomus* (hom. 65.) Vel aliter.

(1) Al. corpore. (2) Al. intelligant. (3) Al. argumentum. Ex Edit. P. Nicol. (a) Nihil tale in Chrysostomo occurrit, sed ex Cyrillo in Joan. & ex Theophylacto colligitur.

CAPUT XII.

(a) **J**esus ergo ante sex dies paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & exterisit pedes ejus capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis ejus Judas Scariothes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulture mee servet illud. Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est, & venerunt non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis. Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

(b) In crastinum autem turba multa, quæ convenerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Hierosolimam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel. Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion: ecce Rex tuus venit tibi, sedens super pullum asinæ. Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum; sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de deo, & hæc fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis: propterea, & obviam venit ei turba, qui audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videris, quia nihil proficimus: ecce mundus totus post eum abiit.

(c) Erant autem quidam Gentiles ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Betsaida Galilææ, & rogaverunt eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre. Venit Philippus, & dicit Andreæ; Andreas rursus, & Philippus dixerunt Jesu; Jesus autem respondit dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis. Amen amen dico vobis: nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic, & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificavit eum Pater meus.

(d) Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de celo dicens: Et clarificavi, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii autem dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit Jesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos. Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans quia morte esset moriturus.

(e) Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? Et quis est iste Filius hominis? Dicit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus, & abiit, & abscondit se ab eis.

(f) Cum autem tanta signa fecissent coram eis, non credebant in eum, ut sermo Esaiæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non viderent oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos. Hæc dixit Esaias quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo. Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum; sed propter phariseos non confitebantur, ut de synagoga non ejicerentur. Dillexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei.

(g) Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum

eum qui misit me. Et qui videt me, videt eum qui misit me. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et si quis audierit verba mea, & non custodierit, ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum. Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die: quia ego ex meipso non sum locutus, sed quia misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

(a) **A**lcuinus. Appropinquante tempore in quo Dominus pati disposuit, appropinquavit ipse loco in quo ejusdem passionis dispensationem perficere voluit: unde dicitur: *Jesus ergo ante sex dies paschæ venit in Bethaniam.* Primo venit in Bethaniam, deinde Hierosolimam. In Hierosolimam quidem ut ibi patet, in Bethaniam vero ut resuscitatio Lazari memoriam omnium (1) artius imprimeretur: unde subditur: *Ubi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitavit Jesus.* Theophylactus. Decima autem die mensis agnum Judæi capiunt immolandum in festo paschæ, ex tunc enim festivitatis prælibat solemnitas: quapropter in die quæ est nona mensis, & præcedit sextum diem ante pascha, epulantur splendide, & exordium festi hanc diem constituunt: quo fit ut Jesus quoque peregrinus Bethaniam convivaretur: unde sequitur: *Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat.* Per hoc autem quod dixit, quod Martha ministrabat, insinuat quod in illius domo erat convivium. Sed attende mulieris fidelitatem: non enim famulabatur Lazari signum subdit: *Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo.* Augustinus (tract. 50.) Vivebat, loquebatur, epulabatur, veritas ostendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur. Chrysostomus (hom. 64.) Maria autem non faciebat communem famulatum, sed ad solum Dominum constituit honorem, & non ut ad hominem accedat, sed ut ad Deum: unde sequitur: *Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & exterisit capillis suis pedes ejus.* Augustinus (tract. 80.) Quod ait: *Pistici*, locum aliquem credere debemus, unde erat hoc unguentum pretiosum. Alcinus. Vel pistici, idest fidelis, nec extraneis speciebus adulterauit. Hæc est illa mulier quæ quondam peccatrix in domo Simonis venit ad Dominum cum alabaistro unguenti. Augustinus de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 89.) Quod autem hoc in Bethania rursus fecit, aliud est, quod ad Lucæ narrationem non pertinet, sed pariter narratur à

tribus, Joanne scilicet, Matthæo, & Marco. Quod ergo Matthæus, & Marcus caput Domini unguento illo perfusum dicunt, Joannes autem pedes; non solum caput, sed & pedes Domini accipiamus perfudisse mulierem. Matthæus, & Marcus recapitulando ad illum diem redeunt in Bethaniam qui erat ante sex dies paschæ, & narrant quod Joannes de cœna, & unguento.

Sequitur: *Et domus impleta est ex odore unguenti.* Augustinus super Joannem (tract. 50.) Ad Apostolum revoca intentionem, qui dicit 2. Corinth. 2., Aliis fumus odor vitæ ad vitam, aliis fumus odor mortis ad mortem: denique audies hinc ex unguento isto, quomodo erat aliis odor bonus in vitam, aliis odor (2) malus in mortem: unde sequitur: *Dixit ergo unus ex discipulis suis Judas Scariothes, qui erat eum traditurus.* Augustinus de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 79.) Quod alii dicunt discipulos murmurasse de unguenti pretiosi effusione, Joannes autem Judam commemorat: puto discipulorum nomine Judam significatum, plurali numero pro singulari usurpato. Potest etiam intelligi quod alii discipuli aut fenserint hoc, aut dixerint, ut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus, & Marcus verbis etiam expresserint; sed Judas propterea dixerit, quia fur erat, ceteri propter pauperam curam: Joannem vero de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intinendam: nam sequitur: *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.* Alcinus. Portabat ministerio, exportabat furto. Augustinus (tract. 50. in Joann.) Non tunc perit Judas quando accepit à Judæis pecuniam, ut Dominum traderet: jam fur erat, Dominum perditus sequebatur non corde, sed corpore. Voluit autem per hoc Dominus nos admonere ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus. Qui aliquid de Ecclesiâ furatur, (3) Judæ perditio comparatur. Tolera malum bonum, ut venias ad præmium bonorum, ne immitaris in poenam malorum. Exemplum Domini accipite conversantis in terra. Quare ha-

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) Al. artius, forte altius. (2) Al. bonus. (3) Al. jure perditio. Al. perditio.

caput nostrum suscepit membrorum suorum as-
fectum; & ideo non est ab aliquo turbatus; sed
sicut de illo supra dictum est: *turbavit se-
aut: ipsum.* Chrysostomus (hom. ead.) Appropin-
quans enim de reliquo cruci, quod humanum
est ostendit; & naturam non volentem mori,
sed presentem adhaerentem vitæ ostendens quo-
niam non extraxit humanas passiones erat; sicut
enim resurrexerit non drimen est, ita neque presen-
tem vitam appetere. Christus autem corpus à
peccato mundum habebat, non à naturalibus
necessitatibus vitæ. Hoc igitur dispensationis
est, non deitatis. *Augustinus* (ubi supra.) De-
nique homo qui sequi vult, audiat quæ hora se-
quatur. Accessit forte hora terribilis: proponi-
tur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut subeun-
dæ passionis; turbatur anima infirma: audi es-
go, quid subiungat. *Et quid dicam? Bada.* Hoc
est: quid aliud nisi ut membra mea instruantur?
Pater, salvifica me ex hac hora. *Augustinus*
(tract. 52.) Docuit te quem invocares; cuius
voluntatem tuæ voluntati præponas. (1) Non
ideo tibi videatur ex alto deficere, quia te vult ab imo
proficere. Homini suscepit infirmitatem, ut doceat contritum dîcere: Non
quod ego volo, sed quod tu vis; unde subdi-
tur: *Sed propterea veni in horam hanc.* *Pater, glorifica nomen tuum;* in sua scilicet passione,
& resurrectione; *Chrysostomus* (hom. cit.) Quasi
dicat: Non habeo quid dicam, ereptionem qua-
rens: *propterea enim veni in horam hanc;* ac si
dicat: *Esti turbemur, & tumultum patiamur;*
non fugiamus mortem: quia ego nunc turba-
tus, non dico ut effugiam, oportet enim ferre
quod supervenit; non dico; *Eripe me ex hac
hora;* sed contrarium dico, scilicet *clarifica no-
men tuum.* Ostendit enim quoniam pro verita-
te moritur; gloriam Dei hoc vocans; & hoc
evenit: futurum enim erat ut post crucem con-
verteretur orbis terrarum; & cognosceret no-
men Dei; & coleretur, non solum Patris, sed
etiam Filii. Sed tamen hoc sileat. *Augustinus* (ubi supra.)
Sequitur: *Veni ergo vox de celo dicens:*
Et clarificavi. & iterum *clarificabo.* *Gregorius*
28. Mor. (cap. 2.) Huiusmodi verbis per An-
gelum loquitur Deus; (2) cum nil in imagine
ostenditur, sed supernæ vocis verba audiuntur;
& nimirum de caelestibus loquens, verba sua
quæ audiri ab hominibus voluit, rationali crea-
tura administrante formavit. *Augustinus* (tract.
52.) *Clarificavi* autem dicitur, antequam face-
ret mundum; & iterum *clarificabo;* cum re-
surret à mortuis. Vel aliter. *Clarificavi,* cum de
Virgine parus est; cum miracula multa fecit.

(1) *Corrigit P. Nicolai sc.* Non ideo tibi videatur ex alto deficere, quia te vult ab imo
proficere. (2) *Al.* Et cum nil, &c.

cum descendente. Spiritu Sancto in specie co-
lumbæ monstratus est; & iterum *clarificabo,* cum
resurret à mortuis, cum exaltabitur super ce-
los. Deus, & super omnem terram gloria ejus.
Sequitur: *Turba ergo quæ stabat, & audie-
rat, dicebat:* *tonitruum factum est.* *Chrysostomus*
(hom. 66.) Aperiâ quidem, & bene significa-
tiva erat vox; sed cito ab eis evolavit quasi à
glosioribus; & carnalibus; & desidiis. Et hi
quidem sonitum tantum retinuerunt; alii vero
quoniam articulata erat vox noverant, quid au-
tem significavit non adhuc; de quibus subditur:
Alii dicebant: Angelus ei locutus est. *Augustinus*
Sequitur: *Respondit Jesus, & dicit:* *Non
propter me hæc vox venit, sed propter vos.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Hic ostendit, illa voce non
sibi indicatum quod jam sciebat, sed eis quibus
indicari oportebat. Sicut autem vox illa non
propter eum facta est, sed propter eos; sic ani-
ma ejus, non propter ipsum, sed propter eos
turbata est. *Chrysostomus* (ut supra.) Ad illud
enim instat vox Patris quod semper dicebant;
quoniam non est ex Deo: qui enim à Deo glo-
rificatur, qualiter non est ex Deo? Ubi videt
quod humilia propter eos facta sunt, non quasi
Filio auxilio indigente. Quia ergo dixit, *Clarifi-
cabo,* ostendit consequenter & modum gloriæ:
nam sequitur: *Nunc iudicium est mundi.* *Augusti-
nus* (tract. 52.) Iudicium enim quod in fine
expectatur, erit præmiorum, poenarumque æter-
narum. Dicitur etiam iudicium, non damna-
tionis, sed discretionis: hoc vocabat hic iudicium,
discretionem scilicet, & à suis redemptis diaboli
expulsionem: unde sequitur: *Nunc princeps mun-
di huius ejicitur foras.* Absit ut diabolum prin-
cipem mundi ita dictum exultimemus ut eum
celi, & terre dominari posse credamus; sed
mundus appellatur in malis hominibus, qui
toto orbe terrarum diffusi sunt. Sic ergo dictum
est, *Princeps huius mundi,* idest princeps malo-
rum hominum, qui habitant in mundo. Appel-
latur etiam mundus in bonis, qui similiter per
totum orbem terrarum diffusi sunt; ideo dicit
Apostolus 2. Corinth. 7. Deus erat in Christo,
mundum reconcilians sibi. Hi sunt ex quo-
rum cordibus princeps mundi ejiceretur foras.
Prævidebat enim Dominus, post passionem, &
glorificationem suam, per universum mundum
multos populos credituros, in quorum cordi-
bus diabolus intus erat, cui quando ex fide re-
nuniant, ejicitur foras. Sed numquid de cor-
dibus veterum iustorum non est ejectus foras?
Quomodo ergo dictum est, *Nunc ejicitur foras,*
nisi quia tunc quod in hominibus paucissimis

factum est, nunc in multis magnique populis
jam mox futurum esse prædictum est. Quid ergo
ait quispiam: Quia diabolus ejicitur foras; jam
fidelium neminem tentat? Immo tentare non
cessat; sed aliud est intrinsecus regnare, aliud
forinsecus oppugnare. *Chrysostomus* (hom. 61.)
Sed quale est istud iudicium quo diabolus foras
ejicitur, exemplo id faciam manifestum. Sit ali-
quis debitor expetens, & feriat, & in vincula
mitur: deinde ex eadem dementia & eum qui
nihil debet sub eundem carcerem ducat: hic
& eorum quæ in alios fecit, dabit vindictam.
Ita & in Christo factum est: eorum enim quæ
diabolus in nos fecit, per ea quæ in Christum
ausus est, sustinebit vindictam. Et ne quis dicat,
Qualiter mittetur foras, si te superabit? subjun-
git: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia tra-
ham ad me ipsum.* Qualiter enim superatur qui &
alios trahit? Hoc autem plus fuit dicere, quam
Resurgam. Si enim hoc dixisset, nondum mani-
festum esset quod traheret; dicendo vero, *Tra-
ham,* utrumque demonstrat. *Augustinus* (tract.
52.) Sed quæ omnia trahit, nisi ex quibus dia-
bolus ejicitur foras? Non autem dixit, Omnes,
sed omnia: non enim omnium est fides. Non ita-
que hoc ad universitatem hominum retulit, sed
ad creaturæ integritatem, idest spiritum, & ani-
mam, & corpus, ad illud scilicet quod intelli-
gimus, quod vivimus, quod visibiles sumus;
aut si omnia ipsi homines intelligendi sunt, om-
nia prædestinata ad salutem possumus dicere;
aut certe omnia hominum genera secundum in-
numerabiles differentias, quibus inter se præter
sola peccata homines distant. *Chrysostomus* (hom.
66.) Qualiter igitur supra dixit, quoniam Pater
trahit? Quia scilicet Filio trahente, Pater tra-
hit. Dicit autem, *Traham,* quasi à tyranno de-
tentos, & per seipsos nequeantes accedere, &
illius manus effugere. *Augustinus* (tract. eod.)
Sed si exaltatus, inquit, fuero à terra; hoc est,
cum exaltatus fuero: non enim dubitat futu-
rum esse quod venit implere: nam exaltationem
suam dixit in cruce passionem: unde Evange-
lista subdit: *Hoc autem dixit significans quia morte
esset moriturus.*

(e) *Augustinus* (tract. 52.) Cum intellexis-
sent Judæi quod Dominus de sua morte dixis-
set, proponunt ei quæstionem, quomodo se di-
ceret moriturum: unde dicitur: *Respondit ei
turbæ:* *Nos audivimus ex lege quia Christus manet
in æternum; quomodo tu dicis, Oportet exaltari
Filium hominis?* Memoriter tenuerunt quod Do-
minus assidue dicebat se esse Filium hominis;
nam hoc loco non dixit, Si exaltatus fuerit Fi-
lius hominis, sed superius dixerat: *Veni hora
ut clarificetur Filius hominis.* Hoc ergo in animo
retinentes, inquirunt: Si Christus manet in æter-

num, quomodo exaltabitur à terra; idest, quo-
modo crucis passione morietur? *Chrysostomus*
(hom. 67.) Hinc est videre quoniam multa eo-
rum quæ parabolice dicebantur, intelligebant:
quia enim prævenit de morte disputans, audien-
tes hic exaltationem, suspicati sunt hoc. *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom. ead.) Et vide qualiter maliciose interro-
gant: non enim dixerant: *Nos audivimus ex lege
quia Christus nihil patitur de morte disputans, au-
dientibus hic exaltationem, suspicati sunt hoc.* *Augusti-
nus* (tract. eod.) Vel hoc eum dixisse intelli-
gebant quod facere cogitabant. Non ergo eis
verborum istorum obscuritatem aperuit insula
sapientia, sed stimulata conscientia. *Chrysostomus*
(hom.

Sequitur : *Hæc locutus est Iesus, & abiit, & abscondit se ab eis, Augustinus* (tract. eod.) Non ab eis qui credere, & diligere ceperunt, sed ab eis qui videbant, & invadebant. Cum autem se abscondit, nostris insimulati consulti, non suæ potestati derogavit, *Chrysostomus* (hom. ead.) Sed cum nec lapides levarent, nec blasphemarent, cuius gratia occultatus est? Corda enim stimatus noverat furorē in eis, scilicet in eis, & non spectavit ut in opus exirent, sed occultatur, mitigans eorum invidiam.

(F) *Chrysostomus* (hom. 67.) Noverat Dominus ferventem animum Judæorum, & occisionem meditantem; & ideo occultatus est: & hoc occulte insinuat Evangelista subdicens: *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum. Theophylactus.* Non autem modicæ iniquitatis fuit tantis signis non credere: ea vero signa commemorat quæ supra sunt posita. *Chrysostomus* (hom. cit.) Ne quis autem dicat: Cuius gratia venit Christus, non noverat, quod non ei intenderent; ideo ad hoc excludendum inducit etiam Prophetas hoc scientes: propter quod sequitur: *Ut sermo Esaie impleatur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui relevatum est? Alcuinus.* Quis pro raritate posuit: quia quod sancti Prophetæ à Deo audierunt, & populo prædicaverunt, paucissimi crediderunt. *Augustinus* (tract. 53.) Satis autem ostendit brachium Domini ipsum Dei Filium nuncupatum: non quod Deus Pater figura detinetur carnis humanæ; sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium Domini dictum est. Si enim aliquis homo tanta potestate prævaleret ut sine ullo modo corporis sui quod diceret fieret, verbum ejus, brachium ejus esset. Non autem patet occasio erroris his qui dicunt, quia solus Pater est, si brachium ejus est Filius (non enim dux, sed una persona est homo, & brachium ejus) non intelligentes quomodo verba de rebus aliis ad res alias propter aliquam similitudinem transferantur. Quidam autem inter se mutant: Quæ culpa fuit Judæorum, si necesse erat ut sermo Esaie impleatur? Quibus respondemus, Deum præcium futurorum per Prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum, non fecisse: non enim propterea quoniam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit: ipsorum enim præcivit peccata, non sua. Fecerunt ergo peccatum Judæi quod facturos esse prædixit quem nihil latet. *Chrysostomus* (hom. ead.) Quod ergo dixit, *Ut sermo Esaie Prophetæ impleatur, ly ut non causale est, sed eventus: non enim quia dixit Esaias, non crediderunt;*

sed quia non erant credituri, propterea Esaias dixit. *Augustinus* (tract. 53.) Sed ea quæ sequuntur, profundiorē faciunt questionem: adjungit enim, & dicit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanentur.* Si enim credere non poterant, quod peccatum est hominis non facientis quod non potest facere? Et, quod est gravius, ad Deum causa refertur; quandoquidem ipse excæcavit oculos eorum, & induravit eorum cor: non enim hoc saltem de diabolo dicitur, sed de Deo. Sed quare non poterant credere? Respondet, quia volebant. Sicut enim quod Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis divinæ; ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ. *Chrysostomus* (ut supra.) Hoc autem & in communi consuetudine custoditur, ut cum quis dicit, Non possum amare illum: vehementiam voluntatis impotentiam dicit. Sed Evangelista dicit, *Non poterant, ut ostendat quoniam impossibile est mentiri Prophetam: non tamen propterea impossibile erat eos credere: non enim hæc prædixisset, si credituri essent. Augustinus* (tract. 53.) Sed aliam causam, inquit, dicit Prophetæ, non voluntates eorum: quia scilicet excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. (1) Sed hoc etiam eorum voluptatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, & obdorat Deus deferendo, & non adjuvando; quod occulto iudicio facere potest, in quo non potest, *Chrysostomus* (hom. ead.) Neque enim derelinquit nos, nisi voluerimus nos, secundum illud Osæ 4. „Oblitus est legis Dei „tui; oblitiscar & ego tui.“ Hæc dicit ostendens nos incipere derelictorum, & causam fieri perditionis. Sicut enim sol infirmum offendit visum, non ex propria natura; ita fit in his qui non attendunt Dei sermones. Terrens autem auditores Scriptura dicit, *Excæcavit, & induravit. Augustinus* (tract. 53.) Quod autem addidit, *Et convertantur, & sanentur* eos, utrum subaudiendum sit non, idest non convertantur, etenim conversio de illius gratia est; an forte & hoc de supernæ medicinæ misericordia factum intelligendum, ut quoniam superbe suam justitiam constituere volebant, adhuc defererentur, & excæcarentur, ut offenderent in lapidem offensionis, & impleteret facies eorum ignominia, atque humiliari quærent non suam, qua inflatur superbus, sed justitiam Dei, qua iustificatur impius? Hoc enim multis eorum profecit in bonum, qui de suo scelere compuncti, in Christum postea crediderunt. Sequitur: *Hæc dixit*

(1) Sed hoc est etiam &c. item Sed hoc est etiam eorum voluntatem meminisse respondendo.

xii Esaias quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo. Vidit autem non sicut est, sed modo quodam significativo, sicut Prophetæ visio fuerat informanda. Nemo ergo vos fallat eorum qui dicunt, invisibilem Patrem, & visibilem Filium, qui putant eum esse creaturam; in forma enim Dei, in qua æqualis est Patri, etiam Filius invisibilis est; ut autem ab hominibus videretur, formam servi accepit. Ostendit etiam se, antequam susciperet carnem, oculis hominum, sicut voluit in subjecta creatura, non sicut est, *Chrysostomus* (hom. 67.) Gloriam autem hic dicit visionem sedentis in throno excelsi, & alia quæ ibi dicuntur: unde sequitur: *Et locutus est de eo, hoc scilicet, „Vidi Deum sedentem,“ Esai. 6. & quod audivit vocem dicentem ibid. „Quem mitam, & quis ibi nobis?“ Sequitur: Verumtamen ex principibus multi crediderunt in eum; sed propter phariseos non confitebantur, ut de synagoga non egerentur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum quam gloriam Dei. Alcuinus.* Gloria Dei est publice confiteri Christum; gloria hominum est in mundanis gloriari. *Augustinus* (ut supra.) Hos ergo improbat Evangelista qui in hoc gressu fidei si proficerent per amorem, quæ humanæ gloriæ sunt proficiendo superarent.

(G) *Chrysostomus* (hom. 68.) Quia amor humanæ gloriæ principes credentes confiteri prohibebat, Dominus contra hoc eis loquitur: unde dicitur: *Iesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit; quasi dicat: Quid formidatis credere in me? In Deum fides pervenit per me. Augustinus* (tract. 54.) Quia enim homo apparebat hominibus, cum lateret Deus, ne putarent eum hoc esse tantum quod videbant, talem ac tantum se volens credi, qualis & quantus est Pater, *Qui credit in me, inquit, non credit in me, idest in hoc quod videt, sed in eum qui me misit, idest in Patrem. Nam si putaverit eum habere filios secundum gratiam, non autem habere Filium æqualem sibi, atque coeternum, nec credit in Patrem, qui eum misit, quia non est hoc Pater qui eum misit. Ne autem putarent sic voluisse intelligi Patrem tamquam multorum filiorum: per gratiam generatorem, non unicus Verbi æqualis sibi, continuo subiecit: Qui videt me, videt eum qui misit me; quasi dicat: Usque adeo nihil distat inter eum & me ut qui me videt, videat eum qui misit me. Apostolos suos certe ipse Dominus misit; nunquam tamen aliquis eorum dicere auderet, Qui credit in me. Credimus enim Apostolo, sed non credimus in Apostolum. Filius autem recte unigenitus dicit: Qui credit in*

me, non credit in me, sed credit in eum qui me misit: ubi non à se abstulit credentis fidem, sed (1) noluit in forma servi remanere credentem, *Chrysostomus* (hom. ead.) Vel dicit: *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me; quasi dicat: Qui fluminis accipit aquam, non eam quæ est fluminis accipit, sed eam quæ est fontis. Volens autem ostendere quoniam non est credere in Patrem, non credentem in eum, subiungit: Qui videt me, videt eum qui me misit. Quid igitur? Corpus est Deus? Nequaquam; sed consideratio veri, quæ est per intellectum, hic visio dicitur. Deinde ostendit eam quæ est ad Patrem cognitionem in hoc quod subdit: Ego lux in mundo veni: quia enim Pater lux vocatur, ubi quæ eo hic utitur nomine. Lucem autem se hic vocavit, eo quod ab errore eripit, & intellectuales tenebras solvit: unde subdit: Ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Augustinus* (tract. eod.) In quo satis manifestat, omnes se in tenebris invenisse. Sed ne in eis tenebris maneat in quibus inventi sunt, debent credere in lucem, quæ venit in mundum. Dixit quodam loco discipulis suis (Matth. 5.) „Vos estis lux mundi;“ non tamen eis dixit: Vos lux vestitis in mundum, ut omnis qui credit in vos, in tenebris non maneat. Lumina ergo sunt omnes sancti; sed credendo illuminantur ab eo à quo si quis recesserit, tenebratur. *Chrysostomus* (hom. ead.) Ut autem non existiment quod propter imbecillitatem eos qui ipsum contemnant illatos dimittat, subiungit: *Et si quis audierit verba mea, & non custodierit, ego non iudico eum. Augustinus* (tract. 54.) Intelligendum est, Modo non iudico eum; cum alio loco (supra 5.) dicat: *Pater omne iudicium dedit Filio. Quare autem modo non iudicat, ostendit subdicens: Non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum; idest, ut salvam faciam mundum. Nunc ergo est tempus misericordiæ, post erit iudicii. Chrysostomus* (hom. ead.) Deinde ut non pigriores ex hoc fiant, terribile subdit iudicium: *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Augustinus* (tract. 54.) Non dixit, Ego non iudico eum in novissimo die: hoc enim esset contrarium illi sententiæ, *Omne iudicium dedit Filio. Expectantibus autem quisquam esset ille, secutus adjungit: Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die. Satis manifestavit seipsum in novissimo die iudicaturum: seipsum quippe locutus est, seipsum annuntiavit. Aliter itaque iudicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt, & contempserunt. Augustinus* 1. de Trin. (cap. 12.) Ideo autem iudicat verbum quod locutus est Filius,

S. Th. Op. Tom. IX.

(1) Al. voluit.

quia non ex se locutus est Filius: unde sequitur: *Quia ego ex meipso non sum locutus*: per quod intelligi voluit, Ego non ex me natus sum. Quæro itaque quomodo intelligamus, Ego non judicabo, sed verbum quod locutus sum judicabit; cum ipse sit Verbum Patris quod loquitur. Vel ita. Ego non judicabo ex potestate humana, quia Filius hominis sum, sed ego judicabo ex potestate Verbi Dei, quia Filius Dei sum. *Chrysostomus* (hom. 68.) Vel aliter. *Ego non judico eum*; id est, non sum causa perditionis ejus; sed ipse qui verba mea spernit. Verba enim quæ modo locutus sum, in ordine stabant accusatoris omnem tollentia excusationem; & hoc est quod subdit: *Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum*. Et quis sermo? *Quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar*. Omnia igitur hæc propter eos dicebantur, ut nullam habeant excusationem. *Augustinus* (tract. 54.) Mandatum autem, non quod Filius non habeat, Pater dedit; sed in sapientia Patris, quod est Verbum Patris, omnia mandata sunt Patris. Dicitur autem mandatum datum, quia non est à seipso, cui dicitur datum; & hoc est dare Filio

id sine quo numquam Filius fuit, quod est gignere Filium qui numquam non fuit. *Theophylactus*. Cum enim Verbum Patris exiit Filius, & quæ sunt in mente Patris revelet in integrum, mandatum accepisse dicit quid sit dicturus, & quid loquatur. Sicut etiam nostrum verbum, si verum fateri volumus, ea profert quæ suggerit mens.

Sequitur: *Et scio quia mandatum ejus vita æterna est*. *Augustinus* (tract. 54.) Si ergo vita æterna est ipse Filius, & vita æterna est mandatum Patris, quid aliud dictum est nisi quia Ego sum mandatum Patris? Proinde & id quod adjungit, *Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor*, non accipiamus *dixit mihi*, quasi per verba locutus sit unico Verbo. Dixit ergo Pater Filio id sine quo numquam Filius fuit, sicut dedit vitam Filio: non quod nesciebat, vel non habebat, sed quod ipse Filius erat. Quid est autem, *Sicut dixit mihi, sic loquor*, nisi Verbum loquor? Ita ille dixit ut verax, ita iste loquitur ut veritas: verax autem genuit veritatem: quid ergo jam diceret veritati? Non enim imperfecta erat veritas, cui verum aliquod adderetur.

CAPUT XIII.

(a) **A**nte diem festum paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et coena facta, cum diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas Simonis Scariois: sciens quia omnia dedit ei Pater in manus; & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit, surgit à coena, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in pelvum, & cepit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

(b) Venit ergo ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes? Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non laver te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes, sed & manus, & caput. Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisquam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

(c) Postquam ergo lavit pedes eorum, accepit vestimenta sua, & cum recubisset iterum, dixit eis: scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine; & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes: exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen amen dico vobis: non est servus major domino suo, neque apostolus major est eo qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. Amodo dico vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum. Amen amen dico vobis: qui accipit, si quem misero me accipit: qui autem me qui me misit.

(d) Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis traderet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli hæsitantes de quo diceret. Erat ergo recubens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Inuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?

cit? itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero: & cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Scariois. Et post bucellam introivit in eum satanas: & dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo seivit discumbentium ad quid dixit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea que opus sunt nobis ad diem festum: aut ut egenis aliquid daret. Cum ergo accepisset ille bucellam, exivit continuo. Erat autem nox.

(e) Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificavit eum in semetipso, & continuo clarificabit eum.

(f) Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quæretis me; & sicut dixi Judæis, Quo ego vado, vos non potestis venire, & vobis dico modo. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, & ut vos diligatis invicem. In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

(g) Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit ei Jesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi; sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: Quare non possum te modo sequi? Animam meam pro te ponam. Respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi: non cantabit gallus, donec ter me neget.

(a) **T**heophylactus. Quia Dominus transigraturus erat de presenti sæculo, explicat qualem erga suos amicitiam gereret: unde dicitur: *Ante diem festum paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Beda. Plurimas siquidem festivitates Judæi habebant; sed apud eos insignior, atque celebrior erat paschæ festivitas: propter quod signanter dicit: *Ante diem festum paschæ*. *Augustinus* (tract. 55.) Pascha, non sicut quidam existimant, Græcum nomen est, sed Hebræum; opportunissime tamen occurrit in hoc nomine quædam congruentia utrumque linguarum: quia enim pati Græce paschin dicitur, ideo pascha passio putata est, (1) ut hoc nomen à passione sit appellatum: in sua vero lingua, hoc est in Hebræa, pascha transitus dicitur, propterea quia tunc primum pascha celebravit populus Dei quando ex Ægypto fugientes, rubrum mare transierunt. Nunc ergo figura illa prophetica in veritate completa est, eum sicut ovis ad immolandum ducitur Christus, cujus sanguine illinitis postibus nostris, id est cujus signo crucis signatis frontibus nostris, à perditione hujus sæculi, tamquam à captivitate Ægyptiaca liberamur, & agimus saluberrimum transitum, cum de diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum. Hoc itaque nomen, id est pascha, velut interpretans nobis Evangelista dicit: *Sciens quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*. Ecce pascha, ecce transitus. *Chrysostomus* (hom. 69.) Non solum autem tunc sciens, sed olim. Transitum (2) autem ejus mortem vocat. Relicturus autem discipulos majorem eis demonstravit amorem, & hoc est quod

dicit: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*; hoc est, nihil dereliquit eorum quæ eum qui valde amat, decens est facere. Non autem à principio hoc fecit, sed majora postea adjecit, ut eorum augeret familiaritatem, & multam eis præpararet consolationem ad ea quæ superventura erant; suos autem eos vocat secundum familiaritatis rationem, quia & alios suos dicit secundum conditionis rationem; ut cum dicitur supra 1. *Sui eum non receperunt*. Addit autem, *Qui erant in mundo*: quia sui erant etiam defuncti; ut Abraham, Isaac, & Jacob, sed in mundo non erant. Hos ergo suos, qui erant in mundo, misit amans continue, & tandem perfectam amicitiam circa eos ostendit; & hoc est, *In finem dilexit eos*. *Augustinus* (tract. 55.) Vel aliter, *In finem dilexit eos*, ut & ipsi de hoc mundo ad suum caput dilectione transirent. Quid est enim, *In finem*, nisi in Christum? Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti: Rom. 10. finis perficiens, non interficiens. Video autem posse ista verba quodam humano modo etiam sic accipi: tamquam usque ad mortem Christus dilexerit suos. Sed absit ut dilectionem morte finierit qui non est morte finitus, nisi forte sit ita intelligendum: Usque ad mortem dilexit eos; id est, usque ad mortem illum dilectio ipsa perduxit. Sequitur, *Et coena facta*, id est jam peracta, & ad convivantium mensam, usumque perducta. Non enim ita debemus intelligere cenam factam, veluti jam consumptam, atque transactam: adhuc enim cenabatur cum surrexit, & pedes lavit discipulis: nam postea recubuit, & bucellam traditori dedit. Quod autem ait, *Cum jam diabolus misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Scariois*, missio ista spiritalis suggestio est, & non fit per

(1) Al. vel hoc. (2) Al. deest autem.